תפארת יוסף — כי תצא

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ד' אלהיך בידך ושבית שביו וגו'.כתיב (תהילים קמ"ז:א'-ב') הללויה כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס. איתא בש"ס (פסחים קיז.) בעשרה מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים וכו' גדול שבכולן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת. ביאר זה, כי שם מורה על זה הרצון שהציב השי"ת שחפץ בעבודת האדם, כי שם, ביאר כבוד אזמו"ר זללה"ה שהוא כמו שאומרים בלשון אשכנ"ז (די שולד פון השי"ת), היינו שהציב השי"ת בזה העולם שהאדם ידרוש תמיד ויבקש אחר רצונו ית' וכדכתיב (דברי הימים א כ"ח:ט') אם תדרשנו ימצא לך, היינו שכל כמה שהאדם ידרוש לראות אורו של השי"ת, כן ממציא לו השי"ת את אורו, זה מורה שם, וכן שמו בגמטריא רצון. ושבח הוא מלשון בשוא גליו אתה תשבחם (תהילים פ"ט:י'), היינו מאחר שרצונו של השי"ת שהאדם ידרוש תמיד אחר רצונו ית', ממילא מחויב האדם תמיד להעמיק בכל מיני לבושים שנמצא בזה העולם ולראות בהם אור רצונו ית'. כי באמת לקבל אור בהיר בלי לבוש זאת אין ביכולת ביד הבריאה לקבל, וכדאיתא בזוה"ק (בלק רד:) נהורא קדמאה דברא קוב"ה עלמא לית יכול עלמא למסבלא [מחמת שהיה אור בהיר בלי לבוש] מה עביד קוב"ה עביד נהורא לנהורא לאתלבשא דא בדא. היינו שהלביש השי"ת את אורו בלבושים, כדי שיהיה ביד הבריאה לקבלו. ובאם יתן אדם הויה וכח להלבוש עצמו ולא יכיר הפנימיות הנמצא בו, אז נקרא זה הלבוש עבודה זרה ממש, כי זה ענין עבודה זרה שנותן כח ללבושים ואינו מכיר הפנימיות והאור הנמצא בלבושים, ואף שבאמת מצד השי"ת לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה, וכדכתיב (משלי ט"ז:ד') כל פעל ד' למענהו וגם רשע ליום רעה, כי כבודו של השי"ת עולה מהרשע ג"כ, וכדאיתא במדרש (רבה שמות ז) כשם שקילוסו של הקב"ה עולה מגן עדן מפי הצדיקים כך עולה מגיהנם מפי הרשעים שנאמר וכו'. ואף בהלבושים היותר רחוקים שנקראו עבודה זרה ממש ג"כ איתא במדרש (תהלים מזמור לא) על הפסוק יבושו כל עובדי פסל, עתידה עבודה זרה שתטפח לפני עובדיה ותאמר למי עבדתם ולמי השתחויתם לעץ ואבן, נמצא שגם מעבודה זרה ממש ג"כ מגיע כבוד לו ית', אך כל זה הוא מצד השי"ת, אבל מצד האדם הציב לו השי"ת שיכיר בכל מיני לבושים ויראה שלא יתן הויה להלבוש בפני עצמו, רק לראות האור הנגנז והנלבש בו. וזה מורה מלת ושבח שהוא מלשון עמקות, היינו מאחר שרצונו של השי"ת הוא, שהאדם ידרוש תמיד אחר רצונו ית', ממילא מחויב האדם להעמיק בכל מיני לבושים ולראות את הטוב הנמצא בהלבוש. זמרה אלהינו כי נעים. מלת נעים, ביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה, שהוא מלשון, כי נעים כי תשמרם בבטנך (משלי כ"ב:י"ח) והוא מאחר שאורו של השי"ת נעלם, ממילא מחויב האדם להעמיק ולראות את אורו הנמצא בזה העולם. בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס, וביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה שזה הלשון הוא המתקת דוד המלך ע"ה ותיקון סופרים, שבאמת צריך להיות יפזר, והיינו, כי מזה הפיזור שאנו מפוזרים בין האומות הוא עיקר בנין ירושלים, וכדאיתא בש"ס (פסחים פז.) צדקת פרזונו בישראל, צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האומות שיתוספו עליהם גרים, כי באמת עיקר קיום האומות הוא מזה שנמצא נקודה טובה אצלם, שזה הוא הכח המחיה אותם והמקיימם, וכשישראל הם אצלם בגלות ומקבלים מהם זאת הנקודה הטובה, אז אח"כ נשארו האומות כמצולה שאין בה דגים שזה מורה שנשארו בלא שום חיים, נמצא שמזה הפיזור שישראל מפוזרים ביניהם ומלקטים מהם הטובות הנמצאים אצלם, נעשה מזה עיקר בנין ירושלים. וזה בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס, שמזה הפיזור עוסק תמיד השי"ת בבנין ירושלים. וזה, כי תצא למלחמה על איביך, כי ענין מלחמה הוא במקום שאחד מגביר על חבירו, וכן נקרא בזוה"ק (עקב ער"ב:) שעת סעודה שעת קרבא, והוא, כי באמת עיקר כח המחיה את האדם הוא הנקודה טובה הנמצא בהמאכל, וזה המוצא פי ד' המונח בהמאכל, ורק בזה העולם נתלבש בלבושים גשמיים, ואם האדם מקבל את המאכל והולך בזה הכח ועובד את השי"ת, אז מגביר האדם על המאכל, והיינו שמקבל את הטוב הנמצא בו, ויש לו כל מיני סיעתות לעבודת השי"ת. שאני מי שאינו עובד את השי"ת בזה הכח, אז נקרא שהמאכל מתגבר על האדם, היינו לא די שאין לו סיעתות ממנו ורק שח"ו יכול להטרידו בכל מיני טרדות, ולזה נקרא בזוה"ק שעת סעודה שעת קרבא. וזה כי תצא למלחמה על איביך ושבית שביו, שבאם ישראל יתגברו על האומות מקבלים כל הטוב הנמצא אצלם, וכשהטוב הוא אצלם הוא בשביה, ורק אם ישראל יתגברו עליהם ויקבלו מהם כל הטובות הנמצאים אצלם, אז הם ישארו לגמרי בלא חיים וכל הטובות נכללו ונטבעו בתוך ישראל:

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו.הענין ממצות מעקה מורה, שצריך האדם ליתן מקום לכל בריה, והוא, כמו שנמצא כמה וכמה דברי תורה שאסרו חכמים מפני מראית העין, נמצא שכל אלו הדברי תורה הציב השי"ת שהאדם יעשה זאת מפני הבושה, זה הכל נכלל במצות מעקה. מאחר שנמצא אנשים כאלה שמקיימים רצונו של השי"ת רק מפני הבושה, לזה הציב השי"ת ג"כ דברי תורה כאלה שיסודם מפני הבושה, כדי ליתן מקום גם לזה שכל מצותיו הם מפני הבושה. וזה, כי יפול הנופל, ואיתא בש"ס (שבת לב.) ראוי היה זה ליפול ששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל, אלא

שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. והוא, כי מאחר שאדם הזה כל מצותיו הם מפני הבושה, נמצא שאין לו חיים בזה העולם, אף על פי כן אין מביאין תקלה על ידיך, והיינו אתה מצידך תראה ליתן מקום גם לזה ולא תפול ע"י עבודתך שום בריה, וממילא מצד השי"ת יכול לברר זאת. שהבושה הזאת נוגע בזאת הבושה הנאמר אצל מעמד הר סיני, שנאמר (שמות כ:י"ז) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ואיתא בש"ס (נדרים כא.) זה הבושה, ושם הוא הפירוש מזאת הבושה, שהאדם בוש בינו לבין עצמו מפני השי"ת. והשי"ת יאיר לו שזאת הבושה ג"כ לא היה בפני בני אדם, ורק נוגעת בזאת הבושה הנמצא בלב כל ישראל, מפני השי"ת. וזה הכל מורה מצות מעקה, שצריך האדם לראות שלא יהיה לשום אדם תקלה על ידו, ועל ידי עבודתו, וכדאיתא בש"ס (כתובות עז:) גמירא דלא אפסיק עמודא דנורא אלא לחד בדרא או לתרי בדרא וכו' אמר אביי לאפוקי ממאן דלא קיים אפילו אות אחת בתורה, א"ל רב אדא בר מתנא לאפוקי ממר דלא אית ליה מעקה לאיגריה וכו', וכמו שביאר בזה כבוד אאמו"ר זללה"ה, שהביאור הוא, שמאחר שאביי אמר שעמודא דנורא בא להפסיק למי שלא קיים אפילו אות אחת בתורה, השיבו רב אדא שלא קיים מצות מעקה בפנימיות, כי לא נתן מקום לשום בריה, כי מי יאמר זכיתי לבי שלא חסר אפילו אות אחת בתורה. וכן איתא בש"ס (סנהדרין כא:) אצל שלמה המלך ע"ה שאמר אני ארבה ולא אסור אני ארבה ולא אשיב ולבסוף כתיב (מלכים א י"א:ד') ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, ואיתא במדרש (רבה שמות ו) נח היה לו לשלמה להיות גורף ביבין ואל יכתב עליו המקרא הזה. ובאמת למה לא נקטו חכמים בלשונם, ואל יעשה המעשה הזה. ורק הענין הוא, כי באמת היה לו לשלמה גודל תקיפות שידע בבירור שיכול להרבות ולא יסור ולא ישיב, כמו שאמר (משלי ל) אתי אל ואוכל, ורק כל ענין חטאו היה, כמו שהתפלל עליו דוד המלך ע"ה (תהילים ע"ב:י"ג) יחוס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע, היינו שהתפלל עליו שיחוס על דל ואין עני אלא בדעת, היינו מי שאין לו גודל תקיפות והרחבת הדעת כמותו, והתורה ציותה לנו מצות מעקה, שזה מורה שצריך אדם ליתן מקום לכל בריה, ואם אחר ילך בתקיפות כזה יכול ליפול לגמרי. ולזה לא נקט המדרש ואל יעשה המעשה הזה, כי על המעשה איתא בש"ס (סנהדרין קד:) בקשו למנות עוד אחד וכו' עד שיצתה בת קול ואמרה (איוב ל"ד:ל"ג) המעמך ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני וגו' ורק נכתב עליו חטא כדי שלא יפול מי מעבודתו. וזה, כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, שצריך האדם לראות שעל ידי עבודתו לא יפול מי לארץ, ורק יתן מקום לכל בריה, וזה מורה מצות מעקה:

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך וגו'.איתא במדרש (תנחומא תצא) יזכר עון אבותיו אל ד' וחטאת אמו אל תמח (תהילים ק"ט:י"ד), וכי אבותיו של עשו רשעים היו והלא צדיקים היו יצחק ורבקה, אלא מה שחטא נגד אבותיו וכו' ומה חטא נגד אמו בשעה שיצא ממעי אמו חתך מיתרין שלה שלא תלד וכו'. ביאור המדרש הוא, כמו שכתיב (איוב ל"ח:י"ד-ט"ו) וימנע מרשעים אורם ואיתא בזוה"ק (לך עח:) מרשעים דא תרח אורם דא אברהם, והיינו שאין שום התיחסות לתרח לזה האור שיצא ממנו, שאינו נחשב הצינור שדרך עליו עבר אברהם אבינו ע"ה, ואין לו שום חלק בהקדושה של אברהם, ואף שאיתא במדרש (רבה נח לח) שתרח עשה תשובה זה הכל היה מצד התעוררות של אאע"ה, אבל לו לא היה לו שום קדושה בלב שיהיה נחשב שיש לו חלק מה בהקדושה של אאע"ה. וכמו כן אצל עשו, אף שנולד מיצחק ורבקה, מ"מ אין לו שום קדושה בלב שיהיה נחשב לבן צדיקים. וזה מורה מאמר המדרש, בשעה שיצא ממעי אמו חתך מיתרין שלה שלא תלד, שזה מורה שכל כח ההולדה נטל עמו שלא יהיה לו שום חלק בההולדה, ואין לו שום קדושה בלב. וזה הענין שכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, ואיתא בש"ס (מגילה יח.) כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור, בפה, כי ענין פה רומז על הלבוש האחרון וכדאיתא בש"ס (שבת לג:) פה גומר, כי הגמר מהמעשה הוא הפה שהוא גומר את המעשה. וזה הענין, כי באמת אין לו שום קדושה בלב כאמור, ורק על הגוון מציב לו גוון שהולך בעבודה. וכדאיתא במדרש (תנחומא תולדות ח) ששאל אבא איך מעשרין את המלח ואת התבן, וגם איתא במדרש (רבה דברים א) לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי, ומצאתי שכיבד עשו לאביו יותר ממני. ונגדו העצה רק לזכור בפה, היינו שישראל יעורר מהקדושה הקבועה בלבו עד הלבוש האחרון, וממילא עשו מחמת שאינו דבוק רק בהלבוש יפול לגמרי. וזה כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור, שזה הוא תמיד אצל ישראל שיש לו נקודה אחת אשר עובד תמיד את השי"ת ולא נתבטל לעולם, ובלב תמיד יתגבר עליו ישראל, מחמת שהוא אין לו שום נקודה טובה בלב, ורק זה אין עדיין עצה נגדו, מחמת שמציב לו לפעמים על הגוון סדר עבודה, על כן ציותה התורה לזכור בפה, היינו שישראל יעבוד מהעבודה הקבועה בלבו עד הלבוש האחרון, וממילא עמלק מחמת שאין לו יותר רק הלבוש יפול לגמרי. ולזה כתיב על הפסוק והיה בהניח ג' פעמים מונח, והיינו כי על התגברות עבודה כזאת מהעבודה שבלב עד הלבוש האחרון צריך גודל נייחא. וזה, והיה בהניח ד' אלהיך לך, שישראל יהיה בנייחא ויעורר מהקדושה שבלבו עד הלבוש האחרון, אז, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים: